

בנים מקוללים של ארץ מקודשת

תרגום מצרפתית והוסיף מבוא: עידו שדה

אם תשאלו את ז'ורז' ברסאנס מה חשוב יותר – המילים או הלחן, הוא כנראה יענה כמו פול ורלן בזמנו: "המוזיקה לפני הכול". במשך יותר משלושה עשורים כתב, הלחין, שר והקליט קרוב למאתיים שירים, אך מעולם לא פרסם ספר שירה. בצרפתית, ההבחנה בין *chanson* – שיר מושר, לבין *poème* – שיר כתוב, ברורה, וברסאנס הגדיר את עצמו כ"עושה שנסונים". יצירתו מתאפיינת במוזיקה פשוטה לכאורה, בליווי גיטרה או שתיים וקונטרבס, אך המילים נושאות עומק פואטי ומעידות על בעל מלאכה וירטואוזי. אף שחלק ניכר משיריו עומד בפני עצמו כשירה גם ללא מוזיקה, ברסאנס עצמו טען כי "המוזיקה חשובה יותר מהמילים" ונמנע ככל יכולתו מהגדרתו כמשורר.

תרגום יצירתו מציב אתגר כפול: מעבר ל"ההיסוס המתמשך בין הצליל לבין המשמעות" מתווסף המתח שבין השיר המושר לשיר הכתוב. ברסאנס מרבה לשבור משקלים בהתאם למנגינה, ובתרגומים אלה ניסיתי לשמר את השבירות כך שניתן יהיה לשיר את הטקסט בעברית מבלי לשנות את המוזיקה. אתגר נוסף היה לקרב את השירים למרחב התרבותי הישראלי, מבלי לעבור את הגבול הדק שבין תרגום לבין נוסח עברי. הלוואי שהצלחתי.

הבלדה על האנשים שנולדו באי-שם

נכון, הם חביבים, כל החורים האלה,
בין מטעי זיתים – גגות משלשים.
יפים, מגדירים, וירקים כפלא
אך חסרונם אחד – גרים שם אנשים.
גרים שם אנשים שמביטים למטה
בבזו על העומדים מחוץ לחומתם.
גזע נושא דגלים וזכות מדאורייתא:
מטמטמים שמחים שנולדו באי-שם.

בָּנִים מְקַלְלִים שֶׁל אֶרֶץ מְקַדְּשֶׁת,
 עִם שָׂרֵץ בֵּידָם – בְּמִקְוֵה הֵם טוֹבִלִים,
 יִרְאוּ לָכֶם קְבָרִים וְאַתְרֵי מוֹרֶשֶׁת,
 וְנִחַלְתִּי אָבוֹת עַד שֶׁתִּצָּאוּ פּוֹזְלִים.
 וְזֶה מִשְׁנֵה מְאִיפָה הֵם יְבוֹאוּ
 מִתְקוּעַ, מִבֵּית אֵל אוֹ מֵעֵמֶק בֵּית שָׁאן,
 מֵעֵמֶק עֲזָאזֵל אוֹ מִתְּהוֹ וְבָהּ
 מִטְמָטְמִים שְׂמֻחִים שְׁנוּלְדוּ בְּאִי־שָׁם.

וְאִיפָה עוֹד תִּמָּצָא חוֹלוֹת יָפִים מְאֵלָה:
 כָּל בֵּת יַעֲן רוֹצֵה רֹאשָׁה לַהֲעֵלִים.
 אֲוִיר פִּסְגּוֹת קְדוֹשׁ רָאוּ נָא אֵיזָה פֶּלֶא:
 נְשִׁימַת אָדוּשִׁם נוֹשְׁבַת בַּדְּגָלִים.
 וְצַעַד אַחֲרֵי צַעַד צִוְּאָרֶם גּוֹבֶה,
 עוֹד רָגַע יִחְשְׁבוּ שְׁגָלָלִי כִּבְשֶׁתָם,
 מְעוֹרָרִים קִנְאֵת הָאָרֶץ עַל יוֹשְׁבֶיהָ.
 מִטְמָטְמִים שְׂמֻחִים שְׁנוּלְדוּ בְּאִי־שָׁם.

הַחֹר שָׁבוּ נוֹלְדוּ הוּא לֹא סֶתֶם חִלְקַת אֶרֶץ
 הֵם מְלֵאִים רַחֲמִים כְּלָפִי הַמְקַפָּח,
 שְׁלֹא הִרְבֵּה מִזֵּל, וְלֹא עָמַד בַּפֶּרֶץ
 וְלֹא נוֹלַד כְּמוֹתָם בַּחֹר הַמְטָפָח.
 נִשְׁמַעַת אֲזַעֲקָה, זָרִים דּוֹפְקִים בַּדֶּלֶת,
 בְּרַבָּרִים בָּאוּ שׁוֹב לְאֵים עַל אֲשֶׁרֶם.
 לְהִלָּחֵם יִצְאוּ, לָמוֹת לֵלֵא תוֹחַלֶּת
 מִטְמָטְמִים שְׂמֻחִים שְׁנוּלְדוּ בְּאִי־שָׁם.

אֵלִי, כִּמָּה נָעִים הָיָה עַל פְּנֵי כָּל אֶרֶץ
 אֶלְמָלֵא הַמִּפְגָּשׁ בְּגֹזַע כַּה הַזּוֹי,
 בְּגֹזַע טוֹרְדָנִי שְׂמֵת־פֶּשֶׁט כְּשֶׁרֶץ
 הַגֹּזַע הַמְקוֹמִי, הַגֹּזַע הַבְּזוּי.
 כִּמָּה נָעִים הָיָה, כְּמוֹ לְבָלוֹת בָּיִם,
 אִם מִהָרִיק לֹא הָיִיתָ שׁוֹלֵף אֶז אוֹתָם,
 זֶה אוֹלִי הַהוֹכָחָה – אֵתָה אֵינְךָ קִיָּם:
 מִטְמָטְמִים שְׂמֻחִים שְׁנוּלְדוּ בְּאִי־שָׁם.

מות קדושים

מות על קדוש השם! ממש כמו אבותיך!
ואני מת כמעט, אולי כי אין לי שם.
רבים המצוים, והם צרים עליך –
מזיע ונמלט, נמלט ומתנשם.
ולרגע אחד, כמעט שהשתכנעת,
הנפשו, מרדנית, הבליגה וסלחה,
נותר בה שמץ קדמוני של תוכחה:

"גם אם על מות קדושים החלט
עדיף למות לאט."

ולעולם הבא הרי בסוף נגיע,
אפשר להשתרר, דבר אינו בוער.
אם חטא או אם קדשה – הן רק הזמן יכריע:
מה שנשגב היום – נלעג ביום אחר.
וכשלמעלה יבוא הדין על מעשינו,
תפרח הנשמה, תשוב אל הגבורה,
מה אם אז נגלה: ברכה היא מארה?

גם אם על מות קדושים החלט
עדיף למות לאט.

"מות על קדוש השם!" – הם מטיפים לא פעם:
"תורף למות עכשו, אנחנו מתעכבים
באהלה של זו, חסדה יגן מזעם,
אתה עדין כאן? מהר אל הרוכים!"
זקניהם מלבינים, קשישים ממתושלח
איהם הם עודם חיים בצבא הישישים?
זה באזנו של זה הם לוחשים:

"גם אם על מות קדושים החלט
עדיף למות לאט."

לְמוֹת עֲכָשׁוּ בְּגִלְל הַדֶּת אוֹ הַמוֹלֶדֶת
 אוֹ רַעֲיוֹן אַחֵר – וְהֵם כָּלֶם בְּדוּיִים.
 אוֹתָהּ, קֶרֶבֶן מִתְחִיל – שׁוֹאֶלֶת מֵאֲכֵלֶת:
 עַל אֵיזָה אִידֶאָל לְמִסֵּר אֶת הַחַיִּים?
 וְהֵם כָּל כֵּן דּוֹמִים הֵרִי אֱלֹה לְאֱלֹה,
 שֶׁכְּשֶׁהֵם מִתְקַרְבִּים וּבִיּוֹדֵיהֶם הֵנֵס,
 הַחֲכָם מִסְבִּיב לְקֶבֶר מֵהֶסֶס:

”גַּם אִם עַל מוֹת קְדוּשִׁים הִחֲלֹט
 עֲדִיף לְמוֹת לֹאט.”

אִם מְדַבֵּר הִיָּה בְּטֶבַח אוֹ בְּשִׁנִּים
 שְׁאֲחֲרִיתָם תִּהְיֶה שְׁלוֹם וְנַחֲמָה.
 לִילוֹת הַחֲנִיָּה, גְּדוּדִים בְּשַׁעַת עֶרְבִים
 אֶת גֶּן הָעֵדֶן לֹא קִרְבוּ לְאֲדָמָה.
 תּוֹר וְהֵב עַד הֶנְצַח נִדְחָה לִימוֹת מְשִׁיחַ
 כָּל אֵל וְצִמְאוֹנוֹ – וְהוּא אֵינוֹ רָוָה
 שׁוֹר הַמָּוֶת פּוֹקֵד וְאֶת מִסְּיוֹ גּוֹבֶה.

גַּם אִם עַל מוֹת קְדוּשִׁים הִחֲלֹט
 עֲדִיף לְמוֹת לֹאט.

אַתָּה, מִסִּית שֶׁפֶל, עוֹטָה בְּגָדֵי שְׁלִיחַ,
 תְּמוֹת כְּפִי רְצוֹנָה – רֹאשׁוֹן בֵּין הַשּׁוֹרוֹת.
 אָבֵל לַעֲזָאוֹל, לְאַחֲרִים תִּנִּיחַ.
 מַה כָּבֵד נִשְׁאָר, מְלֶבֶד חַיִּים, כְּמוֹתֵרוֹת?
 הֵרִי מִלְאָךְ הַמָּוֶת, עַל מִשְׁמֶרְתּוֹ נֹכַח,
 לְבָנוֹת אֶת הַגֶּרְדּוּם מִמֶּךָ הוּא לֹא בִקֵּשׁ.
 הוּא לֹא צָרִיךְ אֶת עֲזָרְתָּךְ עִם הַחֲרָמֶשׁ.

גַּם אִם עַל מוֹת קְדוּשִׁים הִחֲלֹט
 עֲדִיף לְמוֹת לֹאט.

קופידון שם קצוץ

לא קשה לרומן להתפתח,
גם אם אמש היינו סתם עוד סטוץ,
אבל וגוס חולה, ראשה קודה,
וגם היום קופידון שם קצוץ.

מתהדר בכשפיו שלא הועילו,
וחצו שחדו קנה רצוץ,
לא ננעץ ולא התקרב אפילו,
וגם היום קופידון שם קצוץ.

מטפיל במטמטמים בסתר,
מאתנו הוא התעלם, הגוץ,
עם הקשת, החץ וכל היתר,
וגם היום קופידון שם קצוץ.

בלעדיו התגלגלנו באספסת
ואבדת תמתך ללא מצמוץ,
אף לבך לא נכלל בתוך העסק,
וגם היום קופידון שם קצוץ.

כן, בקשתי רשות ואף קבלתי,
אף הלב בחזף נותר קמוץ,
גם הסנה לא בער ולא אכלתי,
וגם היום קופידון שם קצוץ.

שוב קטפנו לאט עלי כותרת,
שוב ענו העלים "אף לא קמצוץ",
האידיליה שלנו מתפגרת,
וגם היום קופידון שם קצוץ.

אבירי, אם תלכו שלובי ידים,
הלואי הלבנה תפתח ערוץ,
לי חסדי המרום סתומים בינתיים,
וגם היום קופידון שם קצוץ.